

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди**

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

**Матеріали
науково-практичної конференції
27 вересня 2019 року**

Харків 2019

Костіна В. В.

Творче використання спадщини В. О. Сухомлинського у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної галузі до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.....67

Красін С. А.

Визначення проблеми батьківства в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.....72

Лисенко Н. Г.

Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського у підготовці майбутніх учителів до виховання толерантності в учнів.....75

Малу Алаа Х.

Шляхи формування особистості в працях Аль-Фарабі та В. О. Сухомлинського: порівняльний аналіз.....79

Овчар Н. В.

Вивчення творів В. Сухомлинського на уроках літературного читання з використанням засобів мультимедіа.....83

Олійник Т. О., Борисов В. А., Губа А. В., Денисенко І. Д., Соколова А. В.

Особливості розбудови цифрового освітнього середовища на засадах гуманістичної педагогіки.....86

Онишків З. М.

В. О. Сухомлинський про основні вимоги до особистості педагога.....91

Перепелиця Г. А.

Василь Сухолинський про самоосвіту вчителя суспільствознавчих дисциплін.....95

Прокопенко І. А.

Ідея здоров'язбереження в творчій спадщині В. Сухомлинського.....99

Радченя І. В.

Формування життєвотворчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів на засадах концепції Нової української школи.....102

Рудічева Н. К., Захарова А. А., Ремінна І. В.

В. Сухомлинський про роль казки у вихованні та навчанні дітей з особливими освітніми потребами.....106

Свір Н. В.

Формування основних компетентностей на уроках географії в Новій українській школі.....110

Сем'янів А. Є.

В. О. Сухомлинський про використання вчителем виховного потенціалу шкільних підручників (з іноземної мови).....114

Сотніков Д. В.

Формування економічної компетентності школярів на засадах літературної спадщини В. О. Сухомлинського.....117

Ткачов А. С., Ван Ціхуей

Використання музики у виховній системі Василя Сухомлинського.....122

перед собою питання: хто я?, для чого живу на світі?, що я можу зробити і зроблю для Вітчизни?» [5, с. 9].

Отже, проаналізувавши окремі твори В.О. Сухомлинського можна стверджувати, що виховання через посередництво книжки в практичній роботі педагога було цілеспрямованим педагогічним процесом, який здійснювався за допомогою певних організаційних форм.

Список бібліографічних посилань

1. Вихрущ А. Контроль і оцінювання у концепції розвивального навчання В. О. Сухомлинського. *Початкова школа*. 2002. № 9. С. 32-35.
2. Сухомлинский В. А. Как воспитать настоящего человека: (Этика коммунистического воспитания). *Педагогическое наследие*. М. : Педагогика, 1990. 288 с.
3. Сухомлинский В. А. О воспитании. М. : Политическая литература, 1982. С. 270.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 томах. К., 1977. Т.3.
5. Сухомлинський В. О. Могутній вихователь: з виступу В. О. Сухомлинського на Республіканській нараді з питань літератури для дітей. *Радянська освіта*. 1969. № 34. С.9-10.
6. Сухомлинський В. О. Проблема виховання всебічно розвиненої особистості. *Вибрані твори: у 5 томах*. К. : Радянська школа, 1976. Т.1. С. 55-206.
7. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором. *Вибрані твори: у 5 томах*. К. : Радянська школа, 1976. Т. 4. С. 393-629.
8. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори: у 5 томах*. К. : Радянська школа, 1976. Т. 3. С. 7-279.

УДК 37.091.4:33

Д. В. Сотніков
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
sotnickov.dmitry@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Стаття висвітлює шляхи формування економічної обізнаності школярів, базуючись на педагогічних ідеях В. О. Сухомлинського, що

висвітлюються у його творах, оповіданнях та статтях. Зазначено, що шлях до формування економічної компетентності у дітей шкільного віку лежить через трудове виховання та розвиток у них ощадливого ставлення до суспільних благ і цінностей.

Ключові слова: гуманізм, економічна грамотність, ощадливість, патріотизм, праця, раціональна поведінка, самовиховання, трудове виховання, цінності.

The article highlights the ways of forming economic awareness of schoolchildren based on the pedagogical ideas of V. O. Sukhomlinsky, which are covered in his works, stories and articles. It is noted that the path to the formation of economic competence of schoolchildren lies through labor education and the development of their careful attitude to public goods and values.

Keywords: humanism, economic literacy, frugality, patriotism, labor, rational behavior, self-education, labor education, values.

Формування економічних знань школярів відбувається поступово, визначальну роль у цьому процесі відіграють конкретні умови, в яких росте і формується дитина: емоційний клімат у сім'ї, особисте ставлення до суспільства, розвиток духовного світу дитини тощо. Ці фактори впливають на формування особистості майбутнього громадянина, зокрема на його економічну обізнаність. У своїй родині дитина навчається гуманному ставленню до природи, повазі до людей, працьовитості та доброзичливості. Проте, вирішальна роль у формуванні економічної компетентності належить педагогові. Від його моральних якостей, професійного досвіду та педагогічної майстерності залежить ступінь сформованості особистості майбутнього громадянина Української держави.

Одним із прихильників формування економічних знань у ранньому шкільному віці був видатний український педагог, письменник, публіцист, філософ Василь Олександрович Сухомлинський. Загальновідомо, що плідну педагогічну практику він систематично поєднував із науково-дослідною діяльністю. В. О. Сухомлинський написав низку творів, присвячених вихованню дітей, серед цих праць варто відзначити такі, як: «Сто порад учителю», «Як виховати справжню людину», «Серце віддаю дітям», «Листи до сина», «Народження громадянина» тощо. Ці твори заклали підґрунтя для розвитку новітньої педагогічної науки. Всі праці В. О. Сухомлинського окреслюються почуттям громадськості і любові до Батьківщини. Його педагогічний вектор був орієнтований на формування всебічно розвиненої особистості, яка відчуває постійну потребу саморозвитку.

Зважаючи на це, педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського не втратила своєї актуальності й у наш час. Цінність його поглядів підкреслюється формуванням Нової української школи, яка базується на гуманістичних принципах видатного педагога. Разом із тим економічна компетентність сьогодні визнана однією з провідних освітніх компетентностей. Тому формування економічної грамотності школярів є надзвичайно актуальною проблемою для сучасної педагогічної думки. Вивчення та аналіз літературної спадщини В. О. Сухомлинського сприятиме впровадженню у сучасну шкільну освіту цінних ідей щодо формування економічної компетентності школярів.

Варто зазначити, що педагогічну спадщину видатного вченого В. О. Сухомлинського вивчали вітчизняні та зарубіжні дослідники: О. Антонова, Г. Григоренко, Р. Жадан, О. Прядко, В. Цугуй та багато інших. Але в педагогічній літературі залишаються недостатньо висвітленими педагогічні підходи щодо економічного виховання школярів, котрі простежуються у творчій спадщині видатного письменника та педагога. Зважаючи на це, дана проблема є актуальною і потребує подальшого розгляду.

В. О. Сухомлинський у своїх працях наголошує на формуванні економічного мислення та раціональної поведінки учнів як головної мети шкільної освіти.

У літературній спадщині В. О. Сухомлинського чітко простежується ідея важливості формування у дітей бережливого ставлення до світу цінностей. Своїх вихованців він навчав такій істині: людина живе завдяки тому, що матеріальні і духовні потреби людини задовольняють сотні, тисячі інших людей [4, с. 606-608]. Зокрема, він наголошував на важливості виховання бережливого ставлення молоді до народного надбання, матеріальних цінностей: «Якщо ви хочете, щоб у роки отрочтва і ранньої юності людина була ощадливою і внутрішньо дисциплінованою, щоб її турбота про суспільні інтереси мала не показний характер, а виражалася в сердечній тривозі про речі, які особисто їй не належать, – нехай у роки дитинства що-небудь суспільне стане для неї дорогим, невід'ємним від особистих радощів, особистого щастя» [2, с. 63].

Педагог стверджував, що учні з наймолодшого шкільного віку повинні усвідомити значення трудової культури: «Дати людині незрівнянну радість праці – ось місія вихователя. Добувати цю радість своєю працею – ось місія людини, що стала на шлях самовиховання» [4, с. 606]. На переконання

В. О. Сухомлинського, відчувати радість праці можливо в результаті засвоєння вихованцями таких навичок, як: самостійне формулювання ідеї діяльності, розробка плану власного трудового процесу, об'єктивна самооцінка кінцевих результатів праці, а також справедливе та сумлінне ставлення до власних обов'язків у будь-якій трудовій діяльності [4, с. 597-600].

Педагог-новатор проблемам трудового виховання дітей та молоді у своїй педагогічній спадщині відводить особливе місце. На його думку, школярі мають брати участь у різноманітних видах трудової діяльності: науковій, фізичній, механічній, індивідуальній, колективній, роботі у майстернях чи у полі тощо. Так, В. О. Сухомлинський писав: «Живи так, щоб уже в десятирічному віці, оглянувшись назад, побачити те, що ти зробив своїми руками, – плодоносне дерево, родючий ґрунт, створений на тому місці, де ніколи нічого не росло. Мудрість науки, світло знань по-справжньому відкриваються перед тобою лише тоді, коли працюють твої руки, коли ти знаєш, що таке піт, трудова втома, мозолі» [3, с. 613]. Зважаючи на це, не можна залишити поза увагою його принципи трудового виховання. Зокрема педагог визначав такі принципи:

- *єдність моральності і загального розвитку* – праця стає виховною силою тоді, коли наповнює глибоким змістом інтелектуальні, моральні та культурні інтереси особистості і колективу;
- *розвиток індивідуальності під час трудового процесу* – праця приносить задоволення лише тоді, коли людина бачить у ній своє покликання (духовну творчість, розкриття своїх здібностей, самовдосконалення), а не лише спосіб задоволення власних матеріальних потреб;
- *мотиваційна спрямованість праці* – організація такого трудового процесу, який орієнтує людину працювати на користь суспільству; орієнтація на суспільні інтереси виховує у молоді почуття гуманізму – совість не дозволяє їй бути байдужими до людських цінностей;
- *раннє включення вихованців у продуктивну діяльність* – вихователям важливо прагнути того, щоб праця увійшла в духовне життя вже в ранньому віці – це розкриває у дітей суспільну і творчу значимість, переконує їх у тому, що вони причетні до створення матеріальних цінностей для суспільства;
- *різноманітність видів діяльності* – природі дитини властиве прагнення до змін, поєднання декількох видів трудової діяльності. Займаючись кількома видами праці, кожен учень формує різні уміння і навички; розмаїття праці дозволяє молодому поколінню якнайшвидше знайти своє покликання;

- *постійність та безперервність праці* – лише повсякденна, тривала праця розкриває творчий характер дитини;
- *втілення рис продуктивної праці дорослих* – праця дітей повинна мати якомога більше спільного з продуктивною діяльністю дорослих і по техніці, і по технології, і по суспільній значимості для здійснення виховного впливу;
- *творчий характер діяльності* – чим значніший задум, тим з більшим інтересом виконується робота. Оволодіння майстерністю дослідження, експериментування, впровадження даних науки у роботі усвідомлюється вихованцями як моральна гідність;
- *наступність змісту трудової діяльності* – необхідність самовдосконалення, оволодіння новими та поглиблення існуючих знань, умінь та навичок у роботі;
- *загальний характер продуктивної праці* – незважаючи на те, до яких видів інтелектуальної чи художньої діяльності учень виявляє задатки, його участь у продуктивній праці обов'язкова;
- *потужна праця дітей* – визначається не лише відповідністю фізичного навантаження силам дитини, але й умінням чергувати розумову з фізичною працею;
- *єдність праці з безмежним духовним життям* – чим більше джерел людської культури (художня література, музика, спорт, кіно, подорожі, театр тощо), тим більше праця облагороджує людину [1, с. 15].

В. О. Сухомлинський вважав, що формування економічно грамотної особистості школярів проходить через єдність економічного та трудового виховання. Це обумовлено тим, що в основі безмежних потреб лежать економічні інтереси, економічні мотиви. На його думку, трудове виховання закладено в основу економічного як єдине ціле, тому що в сучасних умовах необхідно, щоб кожен бачив у праці економічну доцільність, кмітливість, ощадливість та виявляв бережне ставлення до суспільних благ.

Отже, економічне виховання виступає невід'ємною складовою виховання майбутнього громадянина. В. О. Сухомлинський своїм творчим надбанням заклав не лише шляхи формування економічної компетентності підростаючого покоління, але і можливості виховання свідомих громадян своєї держави, здатних приймати раціональні та ефективні рішення під час задоволення як власних економічних потреб, так і потреб соціальної спільноти та держави загалом.

Список бібліографічних посилань

1. В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю : зб. наук. праць. Житомир : ФО-П Левковець Н. М., 2017. 252 с.

2. Григоренко Г. І., Жадан Р. П. В. О. Сухомлинський про виховання ощадливого ставлення до світу цінностей у дітей дошкільного віку. Запоріжжя: Педагогічні науки, 2014. – Вип. №1. 47 (114). С. 63-65.

3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 томах. К. : Радянська школа, 1976. 670 с.

4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 томах. Т 3. К. : Радянська школа. 1977. 668 с.

УДК 373.01

А. С. Ткачов

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Tkachas2016@ukr.net

Ван Ціхуей

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
macqihui@qq.com

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКИ У ВИХОВНІЙ СИСТЕМІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті доведено перспективність використання музики як засобу виховання молоді, що сприяє розвитку в людині відчуття краси, здатності переживати сильні естетичні емоції, забезпечує покращення її фізичного та психічного стану, підвищує життєвий тонус. Проаналізовано теоретичні ідеї В. Сухомлинського та його досвід використання музики в практичній педагогічній діяльності. Окреслено перспективи використання цих напрацювань у сучасній освітній практиці.

Ключові слова: *музика, виховна система, засіб виховання, моральне виховання, духовне виховання, естетичне виховання.*

The article proves the outlook of use of the music as a means of the youth's educating, which contributes to the development of a person's sense of beauty, the ability to experience strong aesthetic emotions as well as provides improvement of personal physical and mental state and increases vitality. V. Sukhomlynsky's theoretical ideas and his experience to apply music in practical pedagogical activity have been analyzed. The outlook of implementation of the achievements into modern educational practice have been outlined.

Keywords: *music, educational system, means of education, moral education, spiritual education, aesthetic education.*